

AŞI 1000 YIL ÖNCE ÇİNLİLER TARAFINDAN BULUNDU

İlk aşının çiçek aşısı olduğu ve 1000 yıl önce Çinliler tarafından bulunduğu kabul ediliyor. İngiliz Elçisi'nin oğlunun çiçek aşısı 1718'de İstanbul'da yapıldı.

Çiçek Aşısı Çin'den Anadolu'ya Ulaştı

Tanınmış İranlı kimyacı-doktor El-Razi, çiçek ve kızamık hastalıkları hakkında bilinen en eski kitabı 1100 yıl önce yazmıştı. El-Razi, "al-Judari va al-Hasbah" adlı kitabında çiçek ve kızamık hastalıklarının birbirinden farklı hastalıklar olduğunu açıkladı. Bu kitap, daha sonra 12 kez Latince'ye çevrildi ve Avrupalı doktorlar tarafından kullanıldı. El-Razi'nin çiçek hastalığı hakkında verdiği detaylı bilgi ve tedavi yöntemi sayesinde Avrupa'da çiçek salgınlarının etkisi azaltılabildi. Encyclopedia Britannica'nın 1911'de basılan kopyasında, El-Razi'nin kitabı "çiçek hastalığı hakkında o dönemde en değerli bilgilerin verildiği kitap" olarak tanıtılmıştı. Çiçek aşısı yapılan ilk çocuğun, 1000 yıl önce Çinli bir devlet adamının oğlu olduğu kabul ediliyor. Çinlilerin, çiçek hastalığına yakalanmış bir hastadaki çiçek yarasının kabuğunu öğütürerek elde ettikleri tozu çocuğun burnuna üflediği sanılıyor. Bazı uzmanlar ise, çocuğun koluna bıçakla çizik açılıp yaradan alınan kabuğun çizik üzerine bağlanarak aşı yapıldığına inanıyor. Günümüzden 1000 yıl önce bulunan aşının daha sonra Orta Doğu ülkelerine ve ardından da Anadolu'ya ulaştığı sanılıyor.

Çiçek hastalığı nedeniyle 1694'te ölen İngiltere Kraliçesi II. Mary

Milyonlarca Amerikan Yerlisi Çiçek Hastalığından Öldü

Aşı bulunmadan önce, çiçek ve çocuk felci gibi hastalıklar milyonlarca insanın ölümüne veya sakat kalmasına neden oldu. Çiçek hastalığının, 10-12 bin yıl önce dünya kalabalıklaşmaya başlayınca ortaya çıktığı sanılıyor. En eski

vakaların 3000 yıl önceye uzandığı, Mısır'da çiçek hastalığından ölen kişilerin mumyaları incelenerek belirlendi. Amerika Kıtası 1492'de keşfedildikten sonra, İspanyollar Amerika kıyılarını ele geçirmeye başladı. H. Cortes, 1519'da Aztek İmparatorluğu'nun kontrolünde olan Meksika kıyılarına çıktı. O sırada, Karayip Adaları'nı ele geçiren başka bir İspanyol kafilesi, Karayip yerlilerine çiçek hastalığı bulaştırmıştı. Bu İspanyollar, daha sonra Meksika'ya geldi. Cortes'in askerleri yeni gelen İspanyollarla savaştı ve onları Meksika'dan uzaklaştırdı. Ancak Cortes'in askerlerinden biri, savaş sırasında diğer İspanyollar'dan çiçek hastalığı kapmıştı. Cortes, bir süre sonra Azteklerle savaşa girince onun hasta askerinden Aztekler'e çiçek hastalığı bulaştı. Amerika Kıtası'ndaki tüm yerli kabileler gibi Aztekler de daha önce çiçek hastalığına yakalanmadıkları için hastalığa karşı bağışıklık kazanamamıştı. Cortes, Aztekler'i yenemeyince kaçtı. Ancak, hastalık kapandı Aztek ordusu ve halkın çoğu çiçek salgını nedeniyle ölmeye başladı. Cortes bir yıl sonra tekrar Aztekler'e saldırmak için geldiğinde, çoğu hasta olan Aztekleri yendi. İspanyol gemileri, İnka İmparatorluğu'nun topraklarına da çiçek hastalığı taşıdı ve onların da çoğu bu hastalıktan öldü. Amerika Kıtası'nda yaşayan Kızılderili kabilelerinin önemli bir kısmı da çiçek salgınında öldü. ABD anayasasını yazan, devlet adamı ve paratonerin mucidi B. Franklin'in 4 yaşındaki oğlu da 1736'da çiçek hastalığına yakalanıp öldü.

**Lady Montagu ve İstanbul'da
1718'de çiçek aşısı yaptırdığı oğlu**

İngiliz Büyükelçisi'nin Oğluna Çiçek Aşısı İstanbul'da Yapıldı

Çiçek aşısının nasıl yapılacağını açıklayan ilk belge Çin'de bulundu. Çin'de 1500'lerde yazılan bu belgeye göre, çiçek hastalığını şiddetli yaşamayan hastalardan alınan 8 yara kabuğu kurutulurdu. Kabuklar, kuru bir çiçekle birlikte toz hale getirildikten sonra birkaç hafta ılık bir ortamda bekletilirdi. Böylece virüslerin çoğu öldükten sonra bu toz, ince gümüş bir çubukla, aşılanacak çocuğun burnuna üflenirdi. Toz; erkek çocukların sağ, kız çocukların ise sol burun deliğine üflenirdi. Çinlilerin belgesinde, aşılanan çocukların tamamının başarılı bir şekilde hastalığa karşı bağışıklık kazandığı yazılıdır. Çiçek aşısı yapma adeti; daha sonra Hindistan, Anadolu, Orta Doğu ve Balkan ülkelerine ulaştı. Çiçek aşısı 1700'lerde İstanbul'da da yapılmaktaydı. Avrupa'da 1600'lerin sonuna doğru çiçek salgını çıktı. İngiltere Kraliçesi II. Mary 1694'te çiçek hastalığına yakalanıp öldü. Salgın süresince bu hastalık, her yıl 400 bin kişinin ölümüne neden oldu. İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi'nin eşi olan Lady Montagu, İstanbul'a geldiğinde çiçek aşısının nasıl yapıldığını görmüştü. Küçük oğluna, İstanbul'da 1718'de çiçek aşısı yaptırdı ve İngiltere'deki arkadaşlarına

mektup yazarak Osmanlı aşısı hakkında bilgi verdi. Londra'ya döndüğünde, orada çiçek salgını başlamıştı. Lady Montagu; İstanbul'da elçilikte çalışırken aşı yapmayı öğrenen Doktor C. Maitland'ın, küçük kızına da aşı yapmasını sağladı. Lady Montagu, Avrupa'da çiçek aşını ilk uygulatan ve aşının Avrupa'da yaygınlaşmasına öncülük eden ilk kadın olarak tarihe geçti.

Doktor Edward Jenner, Avustralya'da ilk çiçek aşısını yapıyor

Modern Aşılar Milyonlarca Hayat Kurtardı

Avustralya'da 1789'da çıkan çiçek salgını, Avustralya'nın doğu kıyısında, yerli halkın (Aborjinler) yarıya yakınının ölümüne neden oldu. Avustralya'da doktorluk yapan İngiliz asıllı E. Jenner, Avustralya'da sığır besleyen ve süt satan besicilerin çiçek hastalığına yakalanmadığını veya hafif atlattığını duymuştu. Besicilerin, sığır çiçek hastalığını da çok hafif atlattığını biliyordu. Dr. Jenner, 1896'da sığır çiçek hastalığına yakalanmış bir besicinin kolundaki çiçek yarasının sıvısını aldı. Jenner, 8 yaşında bir çocuğun kolunda bıçakla bir iki çizik açtı ve besicinin yarasından aldığı sıvıyı çocuğun kolunda açtığı çizik üzerine sürdü. Aşılacağı çocuklar çiçek hastalığına yakalanmayınca Jenner, bu aşı yönteminin İngiltere'de ve Avustralya'da yaygın olarak uygulanmasını sağladı. Fransa'da L. Pasteur, şarbon ve kuduz aşılarını geliştirdi.

Vereme karşı BCG aşısı 1924'te, sarıhumma aşısı 1935'te ve çocuk felci aşısı 1955'te bulundu. Modern aşılar milyonlarca insanın hayatını kurtardı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü

Tarihte bugün

5 Aralık 1973: Radarı icat eden İskoç asıllı mühendis Robert Watson Watt öldü.